

Zsolt Péter

A magyarok inkonzisztenciái 2022-ben az orosz-ukrán háború idején

A magyarok jóval zavarosabbak, mint a legtöbb közép-európai nép és a Nyugat. Az „inkonzisztencia” fogalmát két szinten is vizsgálni fogjuk, az attitűd szociálpszichológiai-szociológiai, valamint lelkiismeret filozófiai szintjén. Összehasonlítjuk az egyes országokat és közvélemény-kutatásokra támaszkodva vizsgáljuk Oroszországot is.

Az inkonzisztencia meghatározása

Az inkonzisztencia ellentmondásokat, összeegyeztethetlenségeket takar. Amikor a tudattartalmak összeegyeztethetlensége a kutatás tárgya, akkor disszonanciáról van szó, és sok esetben ezeket redukció követi, valamiféle összeegyeztetése az ellentmondásoknak, hogy a feszültség csökkenjen. Más esetben hasadt állapotban maradnak a gondolatok, egyik tudattartam nem hajlandó érzékelni a másikat, ezt a jelenséget [hasításnak](#) hívjuk. Amikor a pszichológiai szintről a szociálpszichológiára lépünk, akkor csoportok közti kommunikációs képtelenséget találunk, amikor pedig szociológiai, közvélemény-kutatási szintre, a társadalom polarizációját.

Az inkonzisztencia az attitűd elemei közt is megfigyelhető, ami módszertanilag igen jól kutatható. Végezetül filozófiai szintű empirikusan nem tesztelhető szinten is tűnődhetünk az inkonzisztenciáról, ebben az esetben a lelkiismeretről kell szólnunk. Ez alatt azt értjük, hogy etikai érzékünk mást mond, mint amit cselekszünk, ám a nyilatkozataink inkonzisztenciájából erre is levonhatunk következtetéseket¹.

Európai országok elitjének jellemzése

Az orosz-ukrán háború megítélésével kapcsolatban számtalan hipotézist felállíthatunk, szinte özönlenek a tudományos igényű

¹ Itt főként a kormányzati viselkedésre gondolunk, szankciók megszavazása, ugyanakkor a szankciók kárhoztatása, Zelenszkij alkalmasságának kérdőrevonása, ugyanakkor Nagy Imréhez [hasonlítása](#) stb.

kérdések, de viszonylag kevés olyan választ tudunk adni, melyet a pozitívista tudományos világkép megnyugtatóan elfogadna, mert nincsenek hozzá adataink, nem tudjuk ezeket operacionalizálni. Ettől azonban még a hipotézisek mellett lehet érvelni.

A mi fő hipotézisünk, hogy Magyarország háborúval kapcsolatos hozzáállása inkonzisztens, míg a legtöbb országé nem az. A **lengyelek** oroszellenes attitűdje nem jellemző ránk. A lengyelek történelmi tapasztalata, a felosztásuk, az elitjük lefejezése a második világháborúban az orosz megszálláskor ([Katiny emléke](#)), a ma is felmerülő összeesküvéselemlétek a 2008-ban [lezuhan](#)t kormánygéppel kapcsolatban mind azt mutatják, hogy az oroszokkal szembeni félelem és ellenérzés konzisztens képet alakít ki. A balti államok szinte semmiben sem különböznek a lengyelektől. Ennek megfelelő a kormányzati cselekvésük is, gondoljunk csak az Ukrajnába irányuló fegyverszállításaikra.

A **románok** oroszellenessége kevésbé éles, de nemzettudatuk és identitásuk, büszkeségük, nacionalizmusuk jól levezethető az oroszoktól való megszabadulásukból, mellyel Ceausescu szilárdította meg a hatalmát és szerezte meg a Nyugat szimpátiáját. Erre nálunk magyaroknál csak 1990-ben került sor, és a hosszú együttélés legvidámabb barakksága nem teszi lehetővé, hogy nemzeti büszkeségünket konzisztensen építhessük oroszellenességünkre. '56 valahogy a konszolidált évek során elhalványodott?

A **horvátok, szlovének** alighanem a régi jugoszláv identitásából kinőve hasonlóképp a románokhoz, szintén egy konzisztens oroszellenességet mondhatnak magukénak, egyedül a szerbek kulturális közelsége a kivétel, ám a szerbek oroszbarátsága szintén konzisztens.

Cirill betűs írásuk, ortodox vallásuk közelíti őket, és a délszláv válság idején az oroszok támogatták is volna őket, de történetesen kamionjaikat épp az akkori Orbán-kormány állította meg a határon. Az orosz trükk az volt, hogy segélyszállítmányaik fedőtevékenységként szolgáltak arra, hogy a kamionok tankjából átérve kiszivattyúzzák a gázolajat. Friss NATO-tagként tettük a dolgunkat: Taszárról szálltak fel a NATO gépek, és bombáztak szerb, de magyarlakta területet is. Ez is mutatta már helyzetünk bonyolultságát.

A **csehek és a szlovákok** orosz agresszióval szembeni határozottabb fellépése nem csak '68-al magyarázható - bár ez is közelebb van, mint '56 - hanem a Nyugathoz való sikeresebb integrációval is. A csehek gazdasága több lábon álló, autonómabb, kevésbé kiszolgáltatott a nyugati tőkének, mint a magyar, ugyanakkor ateista társadalom és a miénknél polgárosultabb. A Nyugattal szemben kevesebb a kisebbségi érzés és a frusztráció. A szlovákok eurőövezetbe tartozása szintén jelez egy erősebb integrációt. A fentebb említett országoknál – Szerbiát kivéve - tapasztalható a legerősebb cselekvési hajlandóság Oroszország terjeszkedésének megfékezésében.

Érdemes volna nekünk viszont **Bulgáriára** nagyobb figyelmet fordítani.

Az [értékkutatások](#), a bizalmi szintek hasonlóságokat mutatnak, s azok az események is, melyről információkat nyújt a nemzetközi média, hasonló belső nézeteltérésekre, inkonzisztenciákra [utalnak](#).

A Politico így [fogalmaz](#), amikor Bulgáriáról ír:

Bulgáriát is elárasztják az oroszbarát dezinformációk, amelyek az Egyesült Államokra hárítják az ukrajnai invázió okát.

Kiril Petkov miniszterelnököt, aki az oroszokat elítélő beszédet tartotta, a tömeg [kifütyülte](#). A miniszterelnök leváltotta azt a dandártábornok védelmi miniszterét, aki Putyint követve a háborút „különleges műveletnek” nevezte, és ezzel demonstrálta véleményét. Nálunk a kormányzatban ilyen ellentétek nem mutathatók ki, de kormányközeli értelmiségieknél, médiumoknál (ld. pl. [Bencsik András](#)) igen.

A **Nyugat** oroszellenes következetessége még egyszerűbb, mint Közép-Európáé. Civilizációs szakadék figyelhető meg. Weber kategóriáit használva a Nyugat értékracionális szinten van², azaz a konfliktusok kommunikációs kezelését tartja egyedül elfogadhatónak, amiből tévesen arra következtetett Putyin, hogy a Nyugat cselekvésképtelen. Mára látjuk, hogy a Nyugat értékrendszere és cselekvési képessége

² A terminológiai pontosítás azt kívánja, hogy továbblépjünk Max Weberen és a célracionalitáshoz inkább a későbbi csere elméleteket kapcsoljuk, annak is a klasszikus változatát, melyet még nem puhítottak fel. Ennek az a lényege – mondja [Elster](#) –, hogy minden a mézesmadzag-ostor technika alkalmazástól függ. Az értékracionalitás ezzel szemben jelentsen itt valami olyasmit, amikor a cselekvéseket hitek és értékek határozzák meg, és pusztán az erő nem hat rá, sőt kontraszelektív, hiszen az igazságérzetet piszkálja fel.

konzisztens. A háború árának megfizetésére mutat hajlandóságot, és elsősorban elitje jóvoltából.

A Nyugaton végbemenő politikai szelekció és szocializáció a populista tendenciák ellenére is elitista, és ennek az elitnek az értékrendszere nem pusztán érdekvezérelt. Sokak szerint a probléma épp az, hogy az értékeket „túltolják”, és ezzel ahelyett, hogy csendesítenék, [eszkálálják a háborút](#). A magyarok Nyugat értékelésükben viszont nemigen hajlandók tudomásul venni az értékeorientációt, érdekeket tételeznek fel minden cselekvés mögött, míg az oroszok területfoglalási törekvéseit, annak agresszív, XX.századi módszereit nálunk sokan legitim konfliktusmegoldásnak tekintik.

Módszertanilag hiba összekeverni az elit kommunikációját a közvéleménnyel, pláne egyes véleményformálóját kiemelni, és azt gondolni, hogy nincs ellentét tömeg és elitjük közt. Még Oroszországban is megjelennek és ütköznek a különböző álláspontok. Mégis úgy véljük, pozitív visszhangot váltott ki Gulyás Mártonnak Yanis Varoufakis, **görög** politikussal készült [interjúja](#), mely „kellően” nyugatellenes, ugyanakkor a megszállt területekről orosz kivonulást kíván, kompromisszumként pedig kisebbségi jogokat és ukrán NATO semlegességet javasol. Yanis Varoufakis gondolkodásából is hiányzik, hogy a Nyugat értékracionális cselekvő, emeljük csak ki azt a mondatát, hogy „Biden minden reggel csak azért aggódik, nehogy abbamaradjon a háború, mert ezzel az imperialista elit sokat keres”.

Az inkonzisztencia attitűd-elmélete

Az attitűdöt két fő részre, cselekvési és mentális komponensre, utóbbit kognitív és affektív részre szokták bontani. La Piere kínai szállóvendég [kísérletében](#) jól látszik, hogy mi is ez a három komponens. A '20-as '30-as évek Amerikájában járunk, mikor a kínaiak népszerűtlen etnikumnak számítottak. Először telefonon hívták föl a szállodákat, kínai akcentussal, és magas volt az elutasítás. Azt hazudták, hogy nincs szabad hely. Aztán ugyanezekhez a szállókhoz kínaiak mentek el, és kaptak szobát. Vagyis a cselekvési komponens eltért a kínaiakról való negatív ismeretektől és a velük szembeni negatív érzelmektől.

A magyarok viszonyulása

Az attitűdkutatás során legalább operacionalizálási lehetőségeink volnának, hogy megfigyeléseket végezzünk a magyar inkonzisztenciáról. Ilyen pl. az, ha valaki migránszik, de személyes életében segít a menekülteknek. Itt is csak hipotéziseket tudunk felállítani, mely szerint a magyarok nem a cselekvéseikben, hanem a mentális szinten elutasítók. Dokumentálható viszont a kormányzat kommunikációja és cselekvése közti inkonzisztencia, melyet a 2022-es országgyűlési választásokon az ellenzék igyekezett szembesíteni a választókat. De ez a kampány is csak akkor lehetett volna átütő, ha a bevándorlókval kapcsolatos attitűdök nem lettek volna inkonzisztensek.

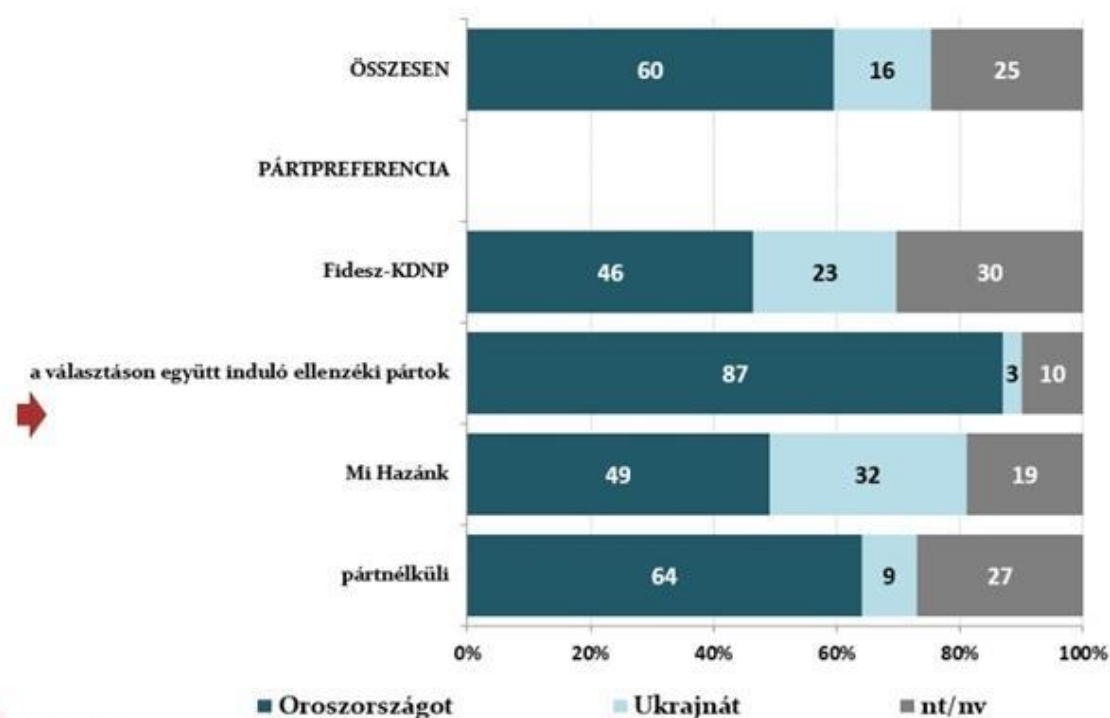
Márki-Zay Péter sikertelen migránsszámláló projektjének plakátjai –
értékzavart állapotot mutat ez is. Forrás: [facebook](#)

A háborúval kapcsolatos kormányzati béke-kommunikációja [sokak szerint](#) szintén inkonzisztens. Például azért, mert a béke feltétele az ukrán megadás volna. Ez pedig a független Ukrajna megszűnését jelentené a NATO főtitkára szerint is³. S míg az ukrán nemzeti törekvésekkel szemben a magyar kormány közömbös és értetlen, másfelől a menekültek befogadásában [példamutatóan](#) járt el. Mind a kormányzat, mind a civil szervezetek, mind a magánemberek kitétek magukért. Mondhatjuk ugyan, hogy a bajbajutott segítése és a háborúellenesség épp ugyanarról szól, ez így is jelenik meg kognitív disszonancia feloldásaként, de élhetünk a gyanúperrel, hogy az ukránok iránt vannak negatív, az oroszok iránt vannak pozitív attitűdjei a magyar társadalom jelentős részének. Egyes kutatások az oroszokhoz való vonzódás meghaladta a 30%-ot.

³ Jens Stoltenberg NATO-főtitkár többször ismételt [mondatra](#): "Ha Oroszország abbahagyja a harcot, béke lesz. Ha Ukrajna abbahagyja a harcot, nem lesz többé független ukrán nemzet"

Ön szerint melyik felet terheli nagyobb felelősség a háborúért?

(Összes megkérdezett, %)

ZAVECZ
RESEARCH

Forrás:

https://hvg.hu/itthon/20220527_Zaveczfelmeres_a_haborurol_csak_mi_nden_masodik_magyar_harcolna_az_orszagert ut. letöltés: 2022. 10.

13.

Az oroszokkal szemben van egy pozitív kognitív viszonyulás, az erejüket, a tudományos eredményeiket, a nagyhatalmi jogos státuselvárásukat elismerve, és hozzászokva ahhoz, hogy a mindenkori kormányaink –

eltekinthetve az Antall-kormánytól – mindig a jó viszonyt keresték velük. Az Orbán-kormány Paks 2-vel eljutott az oroszok iránti bizalom maximumáig, hiszen atomereművet építtethetne a franciákkal vagy az amerikaiakkal is. Az ukránokkal szembeni attitűdök negatív affiliációs része elég az ukrán maffia szóhasználatot felemlíteni (az orosz maffia szókapcsolatot is ismerjük, de nem magyarországi tevékenységként), és sokaknál tudás van arról, hogy az ukránok miként bántak a magyar kisebbségekkel. Ha mindezek ellenére azt látjuk, hogy a cselekvés segítőkész, ha azt látjuk, hogy akik meg az oroszokkal szemben elítélőek, mégsem pártolják az orosz művészek és művészet korlátozását, akkor az inkonzisztenciának egy sajátos pozitív következményét (?) is felfedezhetjük: a toleranciát. Kérdés tényleg igaz-e, hogy az inkonzisztensebb társadalmak toleránsabbak is, és hogy ez valóban az inkonzisztenciájuk miatt van.

Több mint hipotézisként fogalmazható meg viszont az, hogy **minél magasabb kulturális és területi státussal bírt valaki, annál nagyobb a valószínűsége, hogy az orosz terjeszkedést a világra és hazánkra is veszélyesnek tartotta**. Ezt a [Kantar közvélemény-kutatással](#) mérte, és akadtak más ezt megerősítő kutatások is⁴. Módszertanilag nem kellően megnyugtatók, mert a Kantar is csak internethasználók közt kérdezett, de az összefüggést a józan ész is alátámasztja.

⁴ Arra a hipotézisre, hogy minél alacsonyabb műveltséggel rendelkeznek a válaszadók, annál inkább kívánják Oroszország győzelmét, a KANTAR-on kívül egy szlovák kutatást is találtunk. Ráadásul az oltatlanok és az orosz agresszió közt is állít a kutatás korrelációt. Sajnos nincs a cikkben módszertan megjelölés, így kritikával kell kezelnünk. <https://ma7.sk/aktualis/meglepo-felmeres-a-szlovakok-inkabb-azt-szeretnek-hogy-a-haboru-gyoztese-oroszorszag> ut. letöltés 2022. 10. 12.

A Kantar kimutatta azt is, hogy a nők és férfiak közt más az attitűd, a férfiak közt több volt nálunk az oroszbarát.

A másik, ami befolyásolta az oroszbarátságot, az a kormányközelség. (A Zavecz kutatásból láthatjuk ezt ld. fentebb az ábrát). Harmadsorban pedig van Magyarországon egy 60 [fölötti korosztály](#), kik nem csak oroszul tudnak jól, de kötődésük is más az orosz társadalomhoz, annak berendezkedését is jobban tolerálják, jobban értik a putyini rendszer igazságát, s több bennük a nosztalgia. Tehát ez egy igen összetett csoport, hiszen nem állítható róluk, hogy csak hamis valóságkonstrukciójuk lenne, tény, hogy jobban ismerik az orosz hírforrásokat és nagyobb kritikával szemlélik a nyugatiakat.

Negyedszer az orosz titkosszolgálat befolyásolásának is lehetnek nyomai, elsősorban a szélsőjobb politikai közösségekben. Alapos kutatást publikált erről a [Political Capital](#). Az, hogy Oroszország a Nyugat bomlasztására fake newsterjesztésével és jobboldali szervezetek pénzelésével kísérletezett, mára nem vitatott tények.

A Nyugattal szemben, Magyarországon az oroszbarátság szorosan korrelál a szankciókhoz való negatív attitűddel. Az EU lakosságának 80% támogatta a szankciókat 2022 júniusában, egy [Eurobarométer kutatás szerint](#). Viszont a magyaroknál a szankciók iránti kritika nem csak kormányzati szintű. A [Kantar így ír erről](#):

Az oroszpárti narratívát elfogadók nem támogatják az Oroszországgal való gazdasági kapcsolatok megszakítását és az Ukrajnának nyújtott katonai és pénzügyi támogatásokat, valamint jóval kevésbé támogatják, hogy Magyarország aktívan részt vegyen Ukrajna háború utáni újjáépítésében.

A Kantar is úgy foglalja össze a magyar jellegzetességet, hogy az orosz-ukrán kérdésben a közvélemény jóval inkább szét van szakadva, mint más országokban.

A szocializmus feldolgozatlansága

Hogy lássuk, milyen tehertételektől kéne megszabadulnunk, mikor az oroszbarátság kérdését tárgyaljuk, érdemes utalnunk a '70-es évek [közvélemény-kutatásaira](#). Ezekben felsoroltak országokat, lengyelt, finnt és még sok mást, és a kérdés az volt, hogy kik a magyarok legjobb barátai. Első helyre a szovjeteket raktuk. A kutatókat megdöbbenette az eredmény, de egy pillanatra sem hitték el, hogy valóban a magyarok a szovjeteket tartják a legjobb barátaiknak, viszont így hamar felfedeztük a nyilvánosság kettős természetét, és megszületett a [látens közvélemény](#) fogalma. Ez annyit jelent, hogy tudjuk mi a valódi vélekedés, csak nem tudjuk bizonyítani, hiszen látens. Pontosabban sajátos módszertani trükkökkel lehet utánajárni, történetekkel, indirekt mesebeli projekciós tesztekkel. Arra direktben rákérdezni, hogy mennyire szeretjük a szovjeteket a továbbiakban nem volt érdemes, mert a nyilvánosságban meglévő szorongás hamis válaszokat generált.

A tehetetel abban áll, hogy mind a nosztalgiák⁵, mind a hamis válaszok önigazolásai még generációkon keresztül is átöröklődnek.

Nehéz azt mondania az apáknak a gyerekeiknek, hogy azért mondtam (kezeljük e példát metaforikusan), hogy a szovjetek a legjobb barátaink, mert gyáva voltam megmondani miként vélekedek igazából. Más hárítási lehetőségek is adódnak, a tagadás, a felejtés, sőt, épp a korábbi meg hasonlításból származó ruszofóbia. (A leghívebb elvtársakból lesznek olykor a legádázabb oroszellenesek).

Felmerülhet kérdésként, hogy akkor a többi kelet-európai országban miért nincs az az inkonzisztencia, mint nálunk, hiszen a nyilvánosságban minden volt szocialista régióknbeli országban (a románt és a jugoszlávot kivéve) a Szovjetunióról hasonló kettős beszédnek kellett kialakulnia. Miért dolgozták föl a többiek ezt jobban, már ha igaz az, hogy feldolgozták. A hipotézisünk az, hogy jobban feldolgozták. Az NDK-sok pszichésen feldolgozták a STASI szervezet múltját, a lengyelek katolikusságuk okán tudtak hamarabb elhatárolódni korábbi önmaguktól. Más nemzeteknek esetleg az elitje, például a történészei tudták visszafogni a vágyvezérelt gondolkodást. (Alighanem erre a csehek lehetnének példák.)

⁵ A nosztalgiára vonatkozóan 2016-os felmérést találtunk. E szerint a nemzetközi összehasonlító kutatás szerint – amelyet Szlovákiában a Focus ügynökség adatfelvétele alapján az IVO társadalomkutató intézet készített – Szlovákiában volt a legerősebb a bizalom Oroszország iránt 31%, Lengyelországban mindössze 9%-os, Magyarországon 16%, Csehországban pedig 17%. USA iránti bizalom: a lengyeleknek 50, a cseheknek 41, szlovákoknál 27, a magyaroknak 33% volt. Forrás: <https://ujsozso.com/kozelet/ruszofil-a-szlovak-lakossag> ut. letöltés 2022. 10. 12.

Sok közép-európai országban a kormányaik nem lavírozták bele úgy magukat az orosz érdekszférába, mint mi, tehát mondhatni a nyugati befolyásolást ellensúlyozó autonómiaikeresésben olyan stratégiát választott a magyar kormányzat, ami az inkonzisztenciát mostanra tovább fokozta. Egy politológiai elemzés nyilván a kormány befolyását emeli ki, s józan ésszel is aligha vitatható, hogy a kormányzó elitnek van befolyása. Viszont a kultúra, a hagyományok, a mindennapi életfenntartási kérdések szintén hatnak. (Módszertanilag az a legnehezebben megválaszolható, hogy mi hat mire, a kormányzatra a többi faktor, vagy fordítva.)

Az inkonzisztenciáról nem akarunk feltétlen úgy beszélni, mint valami szörnyű problémáról, bár nem igen kerestük az inkonzisztencia hasznát. Noha a tolerancián kívül elvezethet az alternatívákban való gondolkodás képességéhez. Sok magyar honfitársunknál önigazolásba és hasításba torkollik, de van, akinél épp hogy a körütekintést fokozza.

Az orosz attitűd

A [Hamilton College elitkutatásán](#) kívül - mely utolsó felvétele sajnos 2020 - csak két olyan közvélemény-kutató van, amelyik méréseire támaszkodhatunk. Az egyik a Gallup, a másik a Levada. Ugyanakkor a Hamilton nem is reprezentatív, az azonban kiderül a sorozatos interjúikból, hogy szemben a '90-es évekkel az elit nyugatellenessé vált. A Gallup amerikai, a Levada pedig orosz függetlennek tartott agytröszt. A Levada módszertanilag is a legjobb utat választja,

saját kérdezőhálózattal bír, és személyesen kérdez, így az egész Oroszországi Föderációban reprezentatív mintát tud venni. A Gallup a krími kutatásánál beszámolt korlátairól: csak nemre és életkorra tudott reprezentativitást biztosítani (egyéb státuszjellemzőkhöz nem volt háttéradata), és szintén személyes lekérdezést végzett.

A korlátokat nem is a módszertanuk tisztességében vetnénk fel, hanem abban, hogy nem tudhatjuk, milyen erős Oroszországban a látens közvélemény. Egy kérdezőbiztos megjelenése a lakásban mennyire vált ki félelmeket? Tényleg azt válaszolják az emberek amit gondolnak? Ennek a bizonytalanságnak a fényében kell értékelniük e két kutatóintézet és a mi következtetéseinket.

A Gallup 2014-ben készített [közvélemény-kutatást](#), a Krím-félszigetet annektálása után. Eredményeik szerint a krímiek 74%-a gondolta úgy, hogy az Oroszország részévé válás javítaná életüket. Csak 5,5 % nem értett ezzel egyet. Luhanszk viszont 50-50%-os etnikai megoszlást mutatott az ukránok és az oroszok között, és Donyeck hovatartozása sem lett volna eldönthető az identitás alapján. Mindez megalapozza a helyzet bonyolultságát és azt, hogy az oroszországi közvélemény miért rendelkezik érvekkel Putyin agressziójához.

Még pontosabb képet kapunk erről a Levada Center 2022 október havi [kutatási jelentéséből](#). Lényeges időpont ez is, mert ekkor támadt vissza sikeresen az ukrán hadsereg, és ekkor váltott át a különleges művelet

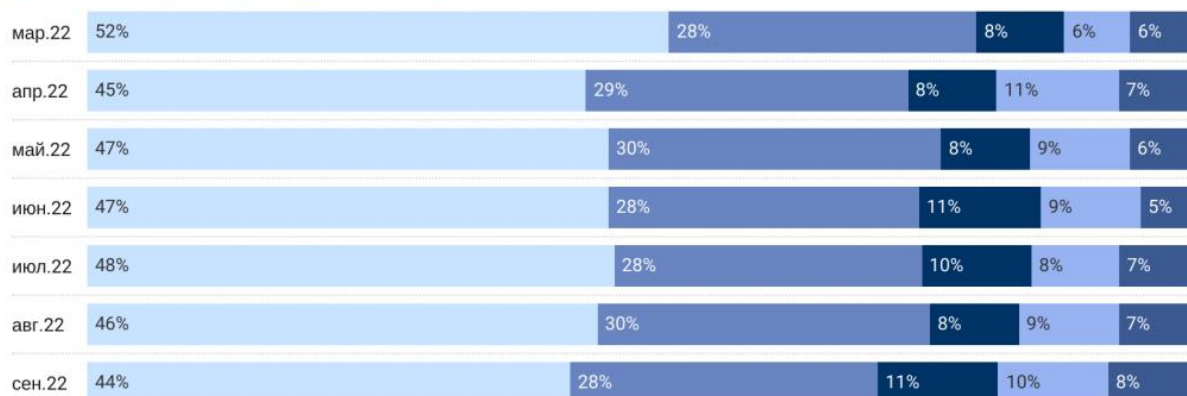

az orosz kommunikáció részéről is háborúba, ekkor kezdték behívni a sorkatonákat. A Levada rákérdezett arra, hogy ez mennyire rémítette meg az oroszokat, és hát megrémítette. (Szorongás, félelem iszonyat érzését ismerte be 47%.) Viszont alig változtatott a tárgyalásokat szorgalmazók arányán. Augusztusban 44%, októberben 48% volt a tárgyalással egyet értők aránya. Minden sokkoló változás ellenére összesen 4%-al nőtt a megegyezést is helyeslőké.

Do you personally support the actions of Russian military forces in Ukraine?

As % of respondents

Definitely yes Yes No Definitely no Can't say

Левада-центр, @levada_center, признан иноагентом

Created with Datawrapper

A háborút támogatók aránya mit sem változott: 77%-ról csak 72-re. Ez alig haladja meg a hibahatárt. A nem támogatók aránya 17-ről csak 21%-ra nőtt. A háborúra való figyelés mértékét összevetve az Eurobarométer eredményeivel azt mondhatjuk, hogy a sorozás után kezdi utolérni az orosz társadalom érdeklődése az európai lakosokét.

info@meltanyossag.hu

www.meltanyossag.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

Ha a Levada további bontásait nézzük, az idősebb generációban 80% fölötti, a 15-24 évesek közt 55%-os a háborútámogatás. Sajnos ez se utal arra, hogy legalább generációs inkonzisztencia volna. A pszichológiai jellegű inkonzisztencia, melyet fentebb láttunk elfojtásra vagy leküzdésre került, hiszen, ha a sorozás iszonyata integrálódna az Én-ben, akkor a háborút jóval többen ítélnék el. A háborútámogatás kutatások során mért magas volta még akkor is jelentőségteli, ha kritikaként azt fogalmazzuk meg, hogy az emberek nem a valódi véleményüket mondták, hanem a nyilvánosságban mondani mertet. Igaz, ez esetben az adatok a nyilvánosság zsarnokságát mérték. Ilyenkor van lehetőség a senki által nem várt összeomlásra. A közvélemény a szabad világban is váratlanul és gyorsan meg tud változni, de ezeknek a mechanizmusoknak egészen más okai vannak, mint az autokráciákban.

Befejezésül – az attitűd etikai lelkiismereti inkonzisztenciája

Még egy szint lehetőségére fel kell hívnunk a figyelmet, mely szemponthoz a szociálpszichológiát hívjuk segítségül.

A szociálpszichológia problémaérzékenységét, ha egyetlen jelenségbe szeretnénk sűríteni, akkor az a Pilátus-Barabás-Jézus konfliktus. Pilátus, mint római helytartó pontosan tudta, hogy meg kéne mentenie Jézust, mert ő az igaz ember – azt azért nem hitte, hogy Isten fia, vagy messiás volna -, ám a zsidók, köztük is a vallási vezetők, a farizeusok akarták

leginkább, hogy kivégeztesse. Barabás egy köztörvényes bűnöző volt, lopott, csalt, hazudott és tán ennél nagyobb bűnöket is elkövetett. Pilátus rendkívüli kegyelemben részesített volna egy embert, a tömegre bízva a választást. Minden egyes ember tudta, hogy Jézust kellene mondania. Ez a szociálpszichológia egyik ágának, a tömeglélektannak az alapproblémája, megfejtendő kérdése: ha az egyének racionalitása és etikai érzéke a helyén van, miért válik irracionálissá és etikátlanná a kollektív énje? Nem mintha a kérdés lefedné a teljes valóságot, mert van, amikor a tömeg cselekszik jól (általában ebben hisznek a baloldali forradalmárok, ld. még a marxizmust), és sokszor ki tudunk bújni a konformitásból is, ez utóbbi a hőssé válás útja, és manapság már ez is érdekli a szociálpszichológusokat. De az alapidilemma a Pilátus-Barabás-Jézus történet.

A történetből más dolgokra is szoktak fókuszálni, például Pilátus hatalomtechnikájára („mossa kezeit”), vagy Barabás későbbi megtérésére (egyéni fejlődés lehetősége), sőt, igen lényeges a rendszer, az elit és a nép háromszöge. (Bővebben ld. A demokrácia szociálpszichológiája c. tanulmányt a [Jel-Képben](#)). A zsidó társadalom akkori hamis struktúrája és hamis hitei, a farizeusok, azaz az akkori elit féltékenysége-irigysége-gonoszsága és a nép befolyásolhatósága együttesen szülte meg az eseményt. Minden ország demokráciája e három összetevő viszonyának elemzésével érthető meg. Lássuk most példának az orosz világot.

Joggal felvethető, hogy az orosz világot még annyira sem ismerjük, mint a sajátunkat és tájékozódásunk kizárólag a nyugati médiumok híradásából származik. Semmit sem tudunk az orosz televíziókban zajló vitákról. Akik [nézik őket](#), amellet érvelnek, hogy vannak ilyenek. Van egy központi csúcson lévő személy, akit nem Pilátusnak, hanem Putyinnek hívnak, vannak aztán héják (itt most Kirill pátriárka és a katonai lobbij), és van a nép. Mi ugyan nyugatról azt hisszük, hogy minden Putyin miatt van, de valójában lehet, őt is kényszerek mozgatják.

Mikor a háború elindítása előtt összehívta a tanácsot (ld. a képet), lehet ő is azért tette, hogy a kezeit mossa. A párhuzam annyiban sántít, hogy nem áll kívül és felette az oroszoknak, hiszen közülük való, de az óvatossága hasonlatos Pilátushoz. A nyugati médiumok az esetet úgy értelmezték, hogy Putyin rákényszeríti a minisztereire, hogy támogassák a háborús szándékát. A felelősség megosztás mindkét megközelítésben áll, de nem mindegy honnan származik a nyomás.

Még érdekesebb a párhuzam, és még inkább a szociálpszichológia megoldatlan rejtélye, hogy a nép miért támogatja a háborút. Gyakorlatilag olyan [háborús bűncselekmények](#) miatt büntudatot sem érezve, amelyet csak a második világháborúban láttunk. És ezúttal is vannak igaz emberek. Például Alekszej Navalnij.

Ha nem is hasonlítjuk őt Jézushoz, azért mégiscsak dioxinnal [mérgezte meg](#) az orosz titkosszolgálat, ezek után vállalta, hogy hazamegy és ha kell még nagyobb megpróbáltatások elé néz. Vagy Garri Kaszparov sakkvilágbajnok, aki számára Putyin maga az ördög megtestesítője, és azon a [véleményen van](#), hogy nekik oroszoknak csak a pusztító vereség az esélyük. Másként hamis önigazolásokban ringatják magukat és az emigrációban élőknek, mint neki is, nem lesz lehetősége hazamenni.

Egy etikai megközelítésben az egyének tudják, hogy helyes az volna, ha Navalnijra (általa szervezett pártszövetségekre) szavaznának, és mégis mindenki Putyinra szavaz. És ez nem orosz jellemvonás, ez általánosan emberi, ettől válik szociálpszichológiává, ettől válik a tömeglélektan örök metaforájává, hogy a nép egyénileg tudja Jézust kéne kiáltania, de Barabást kiált.

Aztán ahogy a rendszer tovább keményedik, Navalnij börtönbe kerül, országos irodahálózatát is bezáratják, melyről [nyugati elemzők](#) úgy vélekednek, hogy olyasmire, hogy egy alkotmányos rendet nem veszélyeztető szerveződést szélsőségesességre hivatkozva betiltsanak, a Szovjetunió megszűnte óta nem volt példa. De a kötelező katonai sorozás után Navalnij kapcsolati hálózata immár földalatti mozgalomként [kezd éledezni](#). Hát nem bibliai dramaturgia, forgatókönyv ez?